Socialförsäkringsutskottets betänkande 1984/85:18

om vårdbidrag för handikappade barn (prop. 1984/85:100)

Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande det i proposition 1984/85:100 bilaga 7 (socialdepartementet) under litt C. upptagna anslaget C 3. Vårdbidrag för handikappade barn. Förslaget har inte föranlett något motionsyrkande, och utskottet tillstyrker förslaget.

Vidare behandlar utskottet i detta betänkande följande motioner.

1984/85:1153 (vpk), 1984/85:1280 (fp) yrkande 2 och 1984/85:2195 (fp) yrkande 2 delvis, om införande av ett fjärdedels vårdbidrag.

1984/85:1280 (fp) yrkande 1, 1984/85:1730 (m), 1984/85:1736 (fp) yrkande 1 och 1984/85:2195 (fp) yrkande 2 delvis, om bedömningen av rätt till vårdbidrag.

1984/85:2444 (fp) yrkande 3 delvis, om vårdbidrag till blivande adoptivförälder.

1984/85:600, 1984/85:1737 och 1984/85:2195 yrkande 4 om vårdbidrag m. m. till efterlevande förälder.

Utskottet avstyrker bifall till samtliga motioner. Reservation har avgivits av m-, fp- och vpk-ledamöterna till förmån för motionerna 1984/85:1153 och 1984/85:2195 yrkande 2 delvis (res. 1). Vidare har fp-ledamoten avgivit reservation till förmån för motion 1984/85:2195 yrkande 4 (res. 2).

Propositionen

FEMTE HUVUDTITELN

Regeringen har i proposition 1984/85:100 bilaga 7 (socialdepartementet) under litt. C punkt C 3. Vårdbidrag för handikappade barn (s. 44) föreslagit riksdagen att till *Vårdbidrag för handikappade barn* för budgetåret 1985/86 anvisa ett förslagsanslag av 439 000 000 kr.

Motioner

I motion 1984/85:600 av Margareta Persson m. fl. (s) hemställs att riksdagen hos regeringen begär en översyn av bestämmelserna för vårdbidrag, så att det blir möjligt att vårdbidrag kan utgå en kortare tid även efter ett barns bortgång.

I motion 1984/85:1153 av Margó Ingvardsson m. fl. (vpk) föreslås att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att förutom helt och halvt vårdbidrag, ytterligare en nivå, ett fjärdedels vårdbidrag bör införas.

I motion 1984/85:1280 av Kenth Skårvik (fp) och Lars Ernestam (fp) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om enhetliga riktlinjer för försäkringskassornas bedömning, varvid stor hänsyn tas till eventuellt barnläkarintyg vid bedömningen av behov av vårdbidrag, samt

2. att riksdagen hos regeringen begär en snabbutredning om införande av ett fjärdedels vårdbidrag i enlighet med av anhörigvårdskommittén redovisade modeller.

I motion 1984/85:1730 av Ann-Cathrine Haglund m. fl. (m) hemställs att riksdagen hos regeringen begär översyn av tillämpningsreglerna för utgivande av vårdbidrag i syfte att skapa rättvisa bestämmelser för barn med diabetes.

I motion 1984/85:1736 av Elver Jonsson (fp) hemställs

1. att riksdagen hos regeringen begär att åtgärder vidtas för att möjliggöra att enhetliga regler tillämpas vid bedömning av ärenden rörande vårdbidrag vad gäller barn och ungdom med diabetes.

I motion 1984/85:1737 av Elver Jonsson (fp) och Lars Ernestam (fp) föreslås

1. att riksdagen beslutar att vårdbidrag m. m. som upphör på grund av handikappads frånfälle skall kunna förlängas,

2. att riksdagen beslutar att en särskild trygghetsförsäkring kan tecknas av föräldrar till handikappat barn.

I motion 1984/85:2195 (motivering i 1984/85:2194) av Bengt Westerberg m. fl., (fp) hemställs

2. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförs om möjligheten att få en fjärdedels vårdbidrag och om vikten av enhetlig tillämpning av reglerna för vårdbidrag,

4. att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförs om efterlevandebidrag för familjer med handikappade barn.

I motion 1984/85:2444 av Kenth Skårvik (fp) och Ingemar Eliasson (fp) yrkas

3. – såvitt nu är i fråga – att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändring av reglerna för rätt till vårdbidrag för adoptivbarn i enlighet med vad som anges i motionen.

Utskottet

Vårdbidrag utges till föräldrar för vård av barn under 16 år som på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp under minst sex månader är i behov av särskild tillsyn och vård. Vid bedömningen av rätten till vårdbidrag beaktas förutom vårdbehovet även merkostnader på grund av

barnets sjukdom och handikapp. Vårdbidraget kan utgå med belopp motsvarande hel eller halv förtidspension jämte pensionstillskott (f. n. 41 856 resp. 20 928 kr. per år). Vårdbidraget är skattepliktig och ATP-grundande inkomst. En del av vårdbidraget – 17, 34, 50 eller 65 % av basbeloppet – kan dock räknas som en icke skattepliktig merkostnadsdel.

Tre motioner tar upp frågan om införande av ett fjärdedels vårdbidrag. Margó Ingvardsson m. fl. framhåller i motion 1153 att nuvarande regler om vårdbidrag med endast helt och halvt bidrag medför att vårdbidrag inte utgår för många handikappade barn trots att deras handikapp medför både extra kostnader och arbete. Motionärerna begär därför ett tillkännagivande om att ett fjärdedels vårdbidrag bör införas. I motion 1280 av Kenth Skårvik och Lars Ernestam framförs liknande synpunkter, och de begär i yrkande 2 en snabbutredning av frågan om införande av ett fjärdedels vårdbidrag i enlighet med anhörigvårdskommitténs förslag. Även Bengt Westerberg m. fl. anser i motion 2195 att nuvarande regler slår hårt mot vissa familjer och framför allt när det gäller föräldrar till barn med diabetes eller allergi. Motionärerna begär därför ett tillkännagivande om att ett fjärdedels vårdbidrag bör införas.

Vårdbidragets konstruktion har varit föremål för utredning inom den år 1980 tillkallade anhörigvårdskommittén, som numera avslutat sitt uppdrag. I delbetänkandet Vårdbidrag för handikappade barn under 16 år (Ds S 1981:15) lade utredningen fram förslag om ett flertal förbättringar av vårdbidraget, bl. a. att en särskild merkostnadsdel skulle beräknas. Nya bestämmelser om vårdbidrag har på grundval av anhörigvårdskommitténs förslag införts fr. o. m. den 1 januari 1983 (prop. 1981/82:216, SfU 18 rskr. 446). Kommittén lade även fram vissa förslag om vårdbidragets utveckling på sikt, däribland en komplettering av vårdbidraget med en ny lägre nivå om ett fjärdedels vårdbidrag. Härigenom skulle man enligt kommittén nå ca 4 000 nya bidragsmottagare, främst föräldrar till barn med diabetes eller med allergiska besvär. De direkta kostnaderna för att införa en ny nivå beräknades till ca 32 milj. kr. per år. Kommittén konstaterade för sin del att det kortsiktigt inte fanns ekonomiska förutsättningar att införa en ny nivå, en uppfattning som delades av dåvarande socialministern i proposition 1981/82:216.

När utskottet under föregående riksmöte (se SfU 1983/84:22) behandlade motioner om införande av ett fjärdedels vårdbidrag fann utskottet att införandet av ytterligare en nivå fortsättningsvis borde kunna övervägas inom regeringens familjeekonomiska beredningsgrupp. Övervägandena borde därvid enligt utskottets mening ske med beaktande av de samlade ekonomiska resurser som kunde finnas tillgängliga för att förbättra stödet till barnfamiljerna. Utskottet kunde sålunda inte förorda att några omprioriteringar skulle ske inom vårdbidragssystemet i syfte att skapa ekonomiskt utrymme för ytterligare en bidragsnivå.

Utskottet anser att någon riksdagens åtgärd med anledning av motionerna 1153, 1280 yrkande 2 och 2195 yrkande 2 i nu behandlad del inte är påkallad.

Bedömningen av rätten till vårdbidrag kritiseras i ett flertal motioner. Kenth Skårvik och Lars Ernestam anför i motion 1280 att det trots att det finns utarbetade riktlinjer för försäkringskassornas bedömning föreligger skilda ställningstaganden i olika delar av landet. De begär därför i yrkande 1 förslag om enhetliga riktlinjer vid bedömningen av rätten till vårdbidrag varvid stor hänsyn bör tas till eventuellt barnläkarintyg. Även Bengt Westerberg m. fl. framhåller i motion 2195 vikten av enhetlig tillämpning av reglerna för vårdbidrag, och motionärerna begär i yrkande 2 ett tillkännagivande härom. Motionärerna i motion 1730 av Ann-Cathrine Haglund m. fl. anser att diabetesbarnens speciella situation inte tillräckligt beaktas vid bedömningen av rätt till vårdbidrag och att praxis i dessa vårdbidragsärenden är alltför restriktiv. De framhåller att man genom en generösare tillämpning av bestämmelserna om vårdbidrag skulle ge föräldrarna bättre möjligheter att förebygga att diabetessjukdomen senare i barnets liv ger upphov till skador på olika kroppsorgan. Motionärerna begär därför en översyn av tillämpningsreglerna i nu angivet syfte. Även motionären i motion 1736, Elver Jonsson, tar upp svårigheterna att få vårdbidrag till barn med diabetes. I motionen åberopas en undersökning av utfallet av ansökningar om vårdbidrag till barn och ungdom med diabetes som gjorts av barnklinikerna vid Huddinge och Umeå sjukhus. Enligt motionären bekräftar undersökningen att enhetliga regler saknas för försäkringskassornas bedömningar av rätten till vårdbidrag för denna grupp barn och ungdomar. Motionären begär därför i yrkande 1 att åtgärder vidtas för att möjliggöra en enhetlig regeltillämpning vid bedömningen av rätten till vårdbidrag för barn och ungdomar med diabetes.

I sitt ovannämnda betänkande SfU 1983/84:22 erinrade utskottet om att i proposition 1981/82:216 om förbättringar av vårdbidraget till föräldrar med handikappade barn hade dåvarande socialministern framhållit bl. a., att tillämpningen av reglerna om vårdbidrag med nödvändighet i stor utsträckning måste bli en bedömning från fall till fall, eftersom flera faktorer måste vägas in i bedömningen. Hon hade vidare understrukit behovet av insatser från riksförsäkringsverkets sida till ledning för tillämpningen och förutsatt att verket skulle pröva hur försäkringskassorna kunde ges sådan ledning för merkostnadsbedömningen. Hon hade också förutsatt att verket aktivt skulle verka för en över hela landet lika tillämpning av reglerna om vårdbidrag över huvud taget. I propositionen hade också framhållits vikten av att riksförsäkringsverket noga skulle följa erfarenheterna av tillämpningen av de nya bidragsreglerna. Mot denna bakgrund utgick utskottet från att en utvärdering av tillämpningen av reglerna för rätt till vårdbidrag skulle ske inom riksförsäkringsverket när de nya bestämmelserna varit i kraft ytterligare en tid.

Enligt utskottets mening bör en sådan utvärdering av tillämpningen av reglerna för rätt till vårdbidrag nu komma till stånd och utskottet förutsätter att så sker utan någon åtgärd från riksdagens sida. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna 1280 yrkande 1, 1730, 1736 yrkande 1 och 2195 yrkande 2 i motsvarande del.

Vid utgivande av vårdbidrag jämställs enligt 20 kap. 2 § lagen om allmän försäkring (AFL) med förälder den som med socialnämndens tillstånd har tagit emot ett utländskt barn för vård och fostran i syfte att adoptera det.

I motion 2444 av Kenth Skårvik och Ingemar Eliasson begärs i yrkande 3 – såvitt nu är i fråga – förslag om lagändring så att den som med socialnämnds medgivande tagit emot ett barn i syfte att adoptera det ges rätt till vårdbidrag.

Såsom ovan framgår utgår vårdbidrag redan i dag innan en adoption är fullföljd. Motionsyrkandet i nu behandlad del saknar således aktualitet och bör avslås av riksdagen.

Tre motioner tar upp frågan om stöd till efterlevande föräldrar när ett barn avlider. Margareta Persson m. fl. framhåller i motion 600 att den sociala och ekonomiska omställningen blir mycket stor för familjer som förlorar ett barn, bl. a. eftersom rätten till bidrag upphör när barnet avlider. Enligt motionärerna borde det därför vara möjligt att låta vårdbidraget utgå en kortare tid även efter dödsfallet, och de begär en översyn av bestämmelserna i nu angivet syfte. Även Elver Jonsson och Lars Ernestam anser i motion 1737, på likartade skäl, att vårdbidrag bör kunna utgå även efter ett barns frånfälle under en period av exempelvis ett halvår, och de begär ett beslut av riksdagen härom. Vidare begär sistnämnda motionärer beslut om att en särskild statlig trygghetsförsäkring skall kunna tecknas av föräldrar till handikappade barn. I motion 2195 av Bengt Westerberg m. fl. anförs också att det är otillfredsställande att samtliga bidrag upphör omedelbart när ett handikappat barn avlider. Enligt motionärerna bör möjligheten att införa någon form av efterlevandebidrag övervägas, eventuellt genom en frivillig försäkring som samhället erbjuder, och de begär i yrkande 4 ett tillkännagivande i enlighet härmed.

Utskottet behandlade under föregående riksmöte två motioner med liknande syften som de nu förevarande motionerna. I sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1983/84:18 anförde utskottet att rätt till vårdbidrag för vård av sjukt eller handikappat barn föreligger generellt i de fall bidragen är motiverade utifrån barnets behov av vård och de extra kostnader som sjukdomen eller handikappet föranleder. Även om utskottet inte ville bestrida att det i enstaka fall kan uppstå ekonomiska svårigheter på grund av bortfall av bidrag i samband med att ett handikappat barn avlider, motiverade detta enligt utskottets uppfattning varken en generell utvidgning av rätten till vårdbidrag även för tid efter det barnet avlidit eller att en ny statlig försäkringsform infördes. Enligt utskottet fick problemen i stället lösas genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder och, om föräldern saknade medel till sin och sin familjs försörjning, inom ramen för socialtjänsten.

Utskottet avstyrkte motionerna.

Enligt utskottets mening saknas det anledning för riksdagen att frångå denna bedömning, och utskottet avstyrker följaktligen bifall till motionerna 600, 1737 och 2195 yrkande 4.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag om medelsanvisning till anslaget C 3. Vårdbidrag till handikappade barn.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. Beträffande *fjärdedels vårdbidrag*
   att riksdagen avslår motionerna 1984/85:1153, 1984/85:1280 yrkande 2 och 1984/85:2195 yrkande 2, sistnämnda yrkande i motsvarande del,
2. beträffande *bedömningen av rätt till vårdbidrag*
   att riksdagen avslår motionerna 1984/85:1280 yrkande 1, 1984/85:1730, 1984/85:1736 yrkande 1 och 1984/85:2195 yrkande 2, sistnämnda yrkande i motsvarande del,
3. beträffande *vårdbidrag till blivande adoptivförälder*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:2444 yrkande 3 i motsvarande del,
4. beträffande *vårdbidrag m. m. till efterlevande förälder*
   att riksdagen avslår motionerna 1984/85:600, 1984/85:1737 och 1984/85:2195 yrkande 4,
5. att riksdagen till *Vårdbidrag för handikappade barn*
   för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag av 439 000 000 kr.

Stockholm den 26 mars 1985

På socialförsäkringsutskottets vägnar
SVEN ASPLING

Närvarande: Sven Aspling (s), Doris Håvik (s), Elis Andersson (c), Börje Nilsson (s), Allan Åkerlind (m), Lars-Åke Larsson (s), Gullan Lindblad (m), Karin Israelsson (c), Ulla Johansson (s), Siri Häggmark (m), Margó Ingvardsson (vpk), Nils-Olof Gustafsson (s), Barbro Nilsson i Visby (m), Inger Hestvik (s) och Kenth Skårvik (fp).

Reservationer

1. Fjärdedels vårdbidrag (mom. 1)

Allan Åkerlind (m), Gullan Lindblad (m), Siri Häggmark (m), Margó Ingvardsson (vpk), Barbro Nilsson i Visby (m) och Kenth Skårvik (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "är påkallad." bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning är det mindre tillfredsställande att familjer som förorsakas återkommande ofrånkomliga merkostnader på grund av sjukdom eller handikapp hos ett barn, vars behov av särskilda vårdinsatser är mindre uttalat, i regel är uteslutna från möjligheten att få vårdbidrag på grund av de höga tröskeleffekter som finns inom denna bidragsform. Särskilt hårt slår, enligt utskottets mening, nuvarande regler mot familjer där barnet har ett mer eller mindre osynligt handikapp – eller sjukdom – såsom exempelvis diabetes. Förslag om förbättring av vårdbidraget i form av ett fjärdedels vårdbidrag har som nämnts lagts fram av anhörigvårdskommittén som emellertid av kostnadsskäl endast kunnat förorda ett genomförande av förslaget på lång sikt. Utskottet finner för sin del att införandet av ett fjärdedels vårdbidrag är en mycket angelägen fråga, och regeringen bör därför snarast lägga fram förslag i enlighet härmed.

dels att utskottet under moment 1 bort hemställa

1. beträffande *fjärdedels vårdbidrag*
   att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85:1153 och 1984/85:2195 yrkande 2, sistnämnda yrkande i motsvarande del och med anledning av motion 1984/85:1280 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

2. Vårdbidrag m. m. till efterlevande förälder (mom. 4)

Kenth Skårvik (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "yrkande 4." bort ha följande lydelse:

Såsom framhållits i motion 2195 får föräldrar till gravt handikappade barn som regel ett omfattande ekonomiskt stöd. När barnet avlider upphör emellertid samtliga bidrag omedelbart, utan att familjen ges möjligheter att anpassa sig till den nya situationen såsom exempelvis att byta bostad eller att ordna förvärvsarbete åt den förälder som vårdat barnet. Utskottet delar motionärernas uppfattning om att detta är otillfredsställande, och enligt utskottets mening bör därför möjligheten att införa någon form av efterlevandebidrag övervägas, eventuellt genom en frivillig försäkring som samhället erbjuder.

dels att utskottet under moment 4 bort hemställa

4. beträffande *vårdbidrag m. m. till efterlevande förälder*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2195 yrkande 4 och med anledning av motionerna 1984/85:600 och 1984/85:1737 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

minab/gotab Stockholm 1985 82497